

مقایسه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران بر مبنای متغیرهای جنسیت، وضعیت تأهل، تحصیلات، شغل و وضعیت مسکن

نویسندگان

دکتر محسن گل پرور

استادیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه آزاد خوراسگان (اصفهان)

دکتر حمیدرضا عریضی

استادیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه اصفهان

پاییز 1385

چکیده

این پژوهش با هدف مقایسه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران بر مبنای جنسیت، وضعیت تأهل، تحصیلات، شغل و وضعیت مسکن به مرحله اجرا درآمد. به همین منظور از جامعه آماری شهر اصفهان (شامل کلیه مردان و زنان 17 سال به بالا) تعداد 1176 نفر به صورت نمونه گیری چند مرحله ای از کوچه های قسمت های مختلف شهر برای پاسخگویی به پرسشنامه های پژوهش انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در پژوهش پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران از لایبکوس و همکاران (1996) بوده که دارای 16 سؤال می باشد. داده های حاصله با استفاده از آزمون t گروههای مستقل، تحلیل واریانس یک راهه و آزمون تعقیبی LSD مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج حاصله حاکی از آن بود که مردان و زنان در باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران دارای تفاوت معنی داری با یکدیگر نیستند ($P > 0/05$). همچنین افراد متأهل و مجرد نیز تفاوتی در باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران با یکدیگر نداشتند ($P > 0/05$). گروههای سنی مختلف صرفاً در باورهای دنیای عادلانه برای خود با یکدیگر تفاوت معنی داری را نشان دادند ($P < 0/05$). نتیجه آزمون تعقیبی LSD نشان داد که در باورهای دنیای عادلانه برای خود گروه سنی 17 تا 21 سال نسبت به گروه سنی 42 سال و بالاتر دارای باورهای دنیای عادلانه بالاتری هستند. در گروههای تحصیلی نیز بین افراد دارای تحصیلات مختلف فقط در باورهای دنیای عادلانه برای خود تفاوت معنی داری وجود داشت ($P < 0/05$). نتایج آزمون تعقیبی LSD نشان داد که گروه راهنمایی و فوق دیپلم نسبت به گروه لیسانس دارای باورهای دنیای عادلانه بالاتری هستند. بین گروههای شغلی مختلف نیز در باورهای دنیای عادلانه برای خود تفاوت معنی داری ($P < 0/05$) بدست آمد. در گروههای شغلی گروه کارمند و فرهنگی از گروه کارگر و راننده دارای باورهای دنیای عادلانه سطح بالاتری بودند و گروه کارگر از آزاد و فنی، دانشجوی و محصل، خانه دار، پزشک و دامپزشک دارای باورهای دنیای عادلانه برای خود پائین تری بودند. گروه آزاد و فنی، دانشجو و محصل، خانه دار و پزشک و دامپزشک از گروه راننده دارای باورهای دنیای عادلانه نیرومند تری بودند. بالاخره در گروههای دارای وضعیت مسکن متفاوت نیز فقط در باورهای دنیای عادلانه برای خود تفاوت معنی داری ($P < 0/05$) وجود داشت. آزمون تعقیبی LSD نشان داد که افراد دارای منزل شخصی نسبت به افراد دارای منزل رهن و اجاره دارای باورهای دنیای عادلانه بالاتری بودند.

واژه کلیدها: باورهای دنیای عادلانه برای خود - باورهای دنیای عادلانه برای دیگران - جنسیت - وضعیت تأهل - تحصیلات - شغل - وضعیت مسکن.

مقدمه

به زعم فرضیه دنیای عادلانه لرنر¹ (1980) انسانها در دنیا دارای این باور شبه توهمی هستند که امور خوب برای آدمهای خوب و امور بد برای آدمهای بد اتفاق می افتد. به باور لو² (2002) باور به دنیای عادلانه یک نظریه در باب عدالت می باشد که بر این فرض استوار است که انسانها نیاز دارند تا باور داشته باشند در دنیایی زندگی می کنند که هرکس مطابق استحقاق و شایستگی اش از دنیا بهره می برد. تحقیقات صورت گرفته گویای آن است که باورهای دنیای عادلانه عاملی اساسی برای حفظ سلامت و بهزیستی روانی هستند (دالبرت،³ 2001؛ کوریا، والا و آگویار⁴، 2006). در واقع باور به دنیای عادلانه را می توان نوعی توهیم مثبت⁵ تلقی نمود که افراد را ترغیب می کند تا دنیا را قابل پیش بینی تلقی نموده و بدین ترتیب احتمال مشارکت آنها در رفتارهای جامعه پسند و هدفمند را بالا می برد (هافر و اولسون⁶، 1989).

تحقیقات گویای آن است که افراد دارای باورهای دنیای عادلانه نیرومند تمایل به فهم دلیل نا برابریها نشان می دهند، و واکنشهای تند کمتری در برابر خسارات و زیانهای احتمالی نشان می دهند و بیشتر احتمال دارد تا قربانیان حوادث و بی عدالتی های اجتماعی را سرزنش کنند (دالبرت و یاما اوچی⁷، 1994). همچنین افراد دارای باور به دنیای عادلانه تمایل بیشتری به قاطعیت، منطقی بودن و اعتماد کردن داشته و دارای کنترل درونی می باشند و رفتارهای اخلاقی بیشتری از خود نشان می دهند (واگستاف⁸، 1983؛ زاگرم و گرباسی⁹، 1977). به همین دلیل گفته می شود که باور به دنیای عادلانه دارای کارکردهای سازشی است (اوتو، بوس، دالبرت، اسپوپ و هویر¹⁰، 2006). در واقع کارکردهای سازشی باورهای دنیای عادلانه آنقدر نیرومند است که افراد را وامی دارد تا در برابری عدالتی های آشکار و نهان، باورهای خود را به روشهای مختلفی محافظت نمایند (بولمن و ورتمن¹¹، 1977؛ هافرو بگیو¹²، 2005).

¹Lerner's just world hypothesis

² Loo

³ Dalbert

⁴ Correia , Vala & Aguiar

⁵ Positive Illusion

⁶ Hafer & Olson

⁷ Dalbert & Yamauchi

⁸ Wagstaff

⁹ Zukerman & Gerbasi

¹⁰ Otto, Boos, Dalbert, Schops & Hoyer

¹¹ Bulman & Worthman

¹² Hafer & Begue

تحقیقات سه کارکرد (دالبرت، 2001) برای این نوع باورها شناسایی کرده اند: 1) این باورها شاخصی از یک قرارداد شخصی و نوعی الزام به انجام رفتارهای منصفانه تلقی می شوند. 2) به افراد این اطمینان را می بخشد که دیگران با آنها به شیوه ای منصفانه رفتار می کنند و آنها قربانی بلایای غیر قابل پیش بینی و ناگهانی نمی شوند و 3) اینکه این باورها مرجع داوری و مفهومی هستند که به افراد در مسیر حوادث زندگی شخصی آنها به شیوه ای متمر ثمر و معنی دار کمک می کنند. در واقع در یک دنیای سرشار از عدالت یک آینده مثبت و نوید بخش، موهبت و بخشش دنیایی نیکخواه نیست بلکه پاداشی برای ویژگی و رفتار شخصی است. بنابراین باور به دنیای عادلانه شاخصی از یک قرارداد شخصی برای رفتار کردن به شیوه ای منصفانه است (لرنر 1977). به همین خاطر افراد دارای باورهای دنیای عادلانه نیرومند، بیشتر هم به عدالت و انصاف دیگران اعتماد می کنند، یعنی انتظار اینکه دیگران با آنها منصفانه رفتار کنند را دارند. این افراد به راحتی برای آینده خود سرمایه گذاری می کنند، چرا که اطمینان دارند سرمایه گذاری آنها بصورتی منصفانه پاداش داده خواهد شد (توماکا و بلاسکوویچ، 1994؛ هافر، 2000؛ اوتو و دالبرت، 2005).

از طرف دیگر باورهای دنیای عادلانه پیامدهای سازشی چندی را به همراه دارد. وقتی افراد دارای باورهای نیرومند به دنیای عادلانه با بی عدالتی مواجه می شوند، سعی بر جبران و یا توجیه بی انصافی و بی عدالتی تجربه شده می کنند. در این جبران و توجیه ممکن است از سازوکارهایی نظیر سرزنش خویش و یا تضعیف کردن میزان بی عدالتی تجربه شده استفاده نمایند (دالبرت، 1996 و 1997). دیگر اینکه باورهای دنیای عادلانه مانند یک عامل ضربه گیر قربانیان حوادث و بی عدالتی ها را یاری می کند تا با تجارب خود مقابله نمایند.

تحقیقات صورت گرفته بر روی باورهای دنیای عادلانه، تمایزاتی را بین برخی از اشکال این نوع باورها مطرح کرده اند. یکی از این تمایزات، تمایزی است که بین باورهای دنیای عادلانه شخصی^{۱۳} و باورهای دنیای عادلانه عمومی^{۱۴} قائل شده اند (دالبرت 1999، لایپکوس، دالبرت و زیگلر^{۱۵}، 1996). باورهای دنیای عادلانه شخصی انعکاسی از این باور است که حوادث و رخدادهای زندگی شخصی عادلانه است اما باورهای دنیای عادلانه عمومی انعکاسی از این باور کلی است که در مجموع دنیا مکانی سرشار از عدالت است. شواهد تحقیقی گویای آن است که افراد بیشتر به دنبال یافتن شواهدی برای باورهای دنیای عادلانه شخصی خود هستند تا باورهای دنیای عادلانه عمومی یا کلی خود. در عین حال تحقیقات دالبرت (1999) و دزوکا و دالبرت^{۱۶} (2002) نشان می دهد که باورهای دنیای عادلانه شخصی توان پیش بینی بالاتری برای شاخص های بهداشت روانی (نظیر اضطراب و افسردگی) نسبت به باورهای دنیای عادلانه عمومی دارند. در ایران نیز تا اندازه ای این نتیجه در چند تحقیق بدست آمده است (گل پرور و جوادی، 1385؛ گل پرور، کامکار و جوادی، 1385).

یک تمایز دیگر که در پیشینه پژوهش به چشم می خورد، تمایزی است که لایپکوس و همکاران (1996) و متعاقب آن ساتون و داگلاس (2005) برای باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران قائل شده اند. باورهای دنیای عادلانه برای خود معطوف به رخداد حوادث و اتفاقات بر مبنای انصاف و شایستگی خود فرد هستند. در حالیکه باورهای دنیای عادلانه برای دیگران معطوف به رخداد حوادث و اتفاقات بر مبنای انصاف و شایستگی افراد دیگر (بجز خود فرد) می باشند (ساتون و داگلاس، 2005). تمایزی دیگر که در پیشینه تحقیقات بخوبی به چشم می خورد، تمایزی است که بین باور به دنیای عادلانه و باور به دنیای غیر عادلانه مطرح شده است. شواهد تحقیقی رو به رشدی نشان از آن دارد که باور به دنیای عادلانه از باور به دنیای غیر عادلانه سازه ای متمایز و متفاوت است و همپوشی زیادی بین این دو وجود ندارد (لو، 2002؛ هیون و کونورز^{۱۷}، 1988).

بهرحال از زمان طرح باورهای دنیای عادلانه این مفهوم در تحقیقات گسترده و وسیعی مورد استفاده قرار گرفته است. از جمله حوزه های تحقیقی که البته نسبت به دیگر حوزه ها محدودتر بوده، تأثیر متغیرهای فردی و جمعیت شناختی (نظیر جنسیت، تحصیلات، شغل) بر این سازه بوده است. درباب تفاوت های جنسیتی (زن و مرد) تقریباً بیش از دیگر متغیرهای جمعیت شناختی شواهد وجود دارد. با این حال تمامی تحقیقات به واسطه استفاده از ابزارهای مختلف و احیاناً گروه های نمونه متفاوت نتایج یک دست و همسویی را به بار نیاورده اند. برای نمونه کوچ^{۱۸} (1998)، فیدر^{۱۹} (1991)، مک لین و کوئن^{۲۰} (1988)، رابین و پپلاو^{۲۱} (1975) و واگشتاف^{۲۲} (1983) با استفاده از نمره کلی پرسش نامه رابین و پپلاو

¹³ Personal just world beliefs

¹⁴ General just world beliefs

¹⁵ Lipkus, Dalbert & Siegler

¹⁶ Dzuka & Dalbert

¹⁷ Heaven & Connors

¹⁸ Couch

¹⁹ Feather

²⁰ Maclean & Chown

²¹ Robin & Peplau

تفاوت معنی داری را بین زنان و مردان بدست نیاوردند. حتی زمانی که باورهای دنیای عادلانه و غیر عادلانه بصورت تفکیکی مورد بررسی قرار گرفته (مثل هیون و کونورز، 1988) نیز تفاوت معنی داری بین زنان و مردان وجود نداشته است. برخی تحقیقات نظیر آمبروزیو و شیهان^{۳۳} (1990) و واتلی^{۳۴} (1993) گزارش نموده اند که مردان در پرسشنامه رابین و پیلاو نسبت به زنان نمرات بالاتری کسب نموده اند، بدین معنی که مردان بیش از زنان به دنیای عادلانه باور دارند. اوکونور، موریسون، مک لود و آندرسون^{۳۵} (1996) با انجام فرا تحلیلی بر تحقیقاتی که در آنها پرسشنامه رابین و پیلاو و احیاناً لایپکوس استفاده شده بود، این نتیجه را مطرح کرده اند که زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه تفاوت چشمگیری با یکدیگر ندارند. اما تحقیقات داخلی و خارجی در سطح عوامل جزئی تر و یا حتی سؤالات بین زنان و مردان تفاوت هایی را بدست آورده اند (گل پرور و عریضی، 1385؛ کاپوتی^{۳۶}، 1994؛ هی لند و دانن^{۳۷}، 1987).

چندین مطالعه تفاوت های جمعیت شناختی دیگری را نیز مورد بررسی قرار داده اند. ویت^{۳۸} (1989) با انجام یک بررسی پی برد که افراد ساکن روستاها و مناطق غیر شهری^{۳۹} از ساکنان مناطق شهری دارای باورهای دنیای عادلانه نیرومندتری هستند. ویت (1989) بر این باور است که این امر احتمالاً از آنجایی ناشی می شود که افراد ساکن شهرها عقیده دارند که کنترل کمی بر روی زندگی خود دارند. در حالیکه در مناطق غیرشهری احتمالاً باور به کنترل بر زندگی شخصی بالاتر است. فرضیه هایی نیز در باب تفاوت های شغلی تاکنون بررسی شده است. مور و لوسکری^{۴۰} (1995) پی بردند که در مقایسه با گروه های نمونه اجتماع عمومی (نظیر مشاغل آزادوراننده) مددکاران اجتماعی اساساً تمایلی به تلقی کردن دنیا به عنوان مکانی مملو از عدالت یا بی عدالتی ندارند. کالهن و کان^{۴۱} (1994) باورهای دنیای عادلانه افراد سیاه پوست را با افراد سفید پوست در آمریکا مورد مقایسه قرار دادند. اکثریت قریب به اتفاق افراد شرکت کننده در این پژوهش نسبت به عموم، دنیا را دارای عدالت بالاتری ارزیابی کردند. در مطالعه بر روی 2628 نفر در کالیفرنیا، هانت^{۴۲} (2000) پی برد که در بین گروه های نژادی - قومی آمریکایی، افراد لاتینی تبار دارای بالاترین نمره و افراد آفریقایی تبار دارای پایین ترین نمره در باورهای دنیای عادلانه هستند. حمایت های بیشتر برای باورهای دنیای عادلانه از گروهی از مردان دارای پایگاه اجتماعی - اقتصادی پایین بدست آمده است. هانت (2000) بر این باور است که باورهای دنیای عادلانه، نوعی تجربه وابسته به نژاد سفید است.

جوزف و استرینگر^{۴۳} (1998) باورهای دنیای عادلانه کاتولیکها و پروتستانها را در ایرلند جنوبی مورد مقایسه قرار داده و نتیجه گیری کردند که بین این دو گروه مذهبی تفاوتی وجود ندارد. البته کروزیور^{۴۴} و جوزف (1997) قبلاً بین مذهبی بودن و باورهای دنیای عادلانه رابطه بدست آورده بودند و تحقیقات جدیدتر کرس، بیورک و تان^{۴۵} (2000) نیز نشان می دهد که افراد مذهبی تر دارای باورهای دنیای عادلانه بالاتری هستند. دالبرت و کاتونا - سالای^{۴۶} (1996) دانشجویان لهستانی، آلمانی، اسلوونیایی و اسلواکیایی را در باورهای دنیای عادلانه مورد مقایسه قرار داده و به این نتیجه دست پیدا کردند که بین رضایت از گذشته زندگی و پایبندی مذهبی و باورهای دنیای عادلانه رابطه مثبت وجود دارد. فرنهام (2003) که بر تحقیقات صورت گرفته بر روی باورهای دنیای عادلانه مروری جامع صورت داده است، بر این باور است که تحقیق بر روی تفاوت های جمعیت شناختی در باورهای دنیای عادلانه به حالتی خزنده و گام به گام در حال پیشرفت است و به تدریج محققان بیشتری را به خود جلب نموده است. این محدودیت مربوط به تحقیقات خارج از کشور است که نزدیک سه دهه در حوزه باورهای دنیای عادلانه قدمت دارد. در ایران که این حوزه تحقیقاتی در بدو راه است، تحقیقی جدی در این باره صورت پذیرفته است. به این لحاظ تحقیق حاضر نیز هدف اصلی خود را بدین صورت در نظر گرفته که باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران را بر مبنای جنسیت، وضعیت تأهل، تحصیلات، شغل و وضعیت مسکن مورد مقایسه قرار دهد. فرضیه های پژوهشی زیر نیز در همین راستا تهیه و تنظیم شده اند:

²² Wagstaff

²³ Ambrosio & Sheehan

²⁴ Whatley

²⁵ Oconnor, Morrison, Mcleod & Anderson

²⁶ Caputi

²⁷ Hyland & Dann

²⁸ Witt

²⁹ Non-urban area

³⁰ Mohr & Luscri

³¹ Calhoun & Cann

³² Hunt

³³ Joseph & Stringer

³⁴ Crozier

³⁵ Kurst, Bjorck & Tan

³⁶ Dalbert & Catona-Sallay

فرضیه اول: بین باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران در بین زنان و مردان تفاوت وجود دارد .
فرضیه دوم: بین باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران در بین افراد مجرد و متأهل تفاوت وجود دارد .
فرضیه سوم: بین باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران در بین گروههای تحصیلی مختلف تفاوت وجود دارد .
فرضیه چهارم: بین باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران در بین گروههای شغلی مختلف تفاوت وجود دارد .
فرضیه پنجم: بین باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران در بین گروههای وضعیت مسکن مختلف تفاوت وجود دارد.

روش

از آنجائیکه که هدف پژوهش حاضر مقایسه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران بر حسب جنسیت، وضعیت تأهل، تحصیلات، شغل و وضعیت مسکن بوده، لذا روش تحقیق پس رویدادی³⁷ در نظر گرفته شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه ساکنان زن و مرد هفده سال به بالای شهر اصفهان در نیمه دوم سال 1384 و نیمه اول سال 1385 تشکیل داده اند. لازم به ذکر است که فقط خود شهر اصفهان و نه حومه آن برای جامعه آماری در نظر گرفته شده است. از جامعه آماری فوق الذکر تعداد 1250 نفر به عنوان گروه نمونه در نظر گرفته شد. ولی پس از بازگشت پرسشنامه ها و بررسی آنها مشخص گشت که هفتاد و چهار پرسشنامه درست و کامل پاسخ داده نشده است لذا برای انجام تحلیل کنار گذاشته شدند. در پایان 1176 پرسشنامه برای تحلیل معتبر تشخیص داده شد و لذا گروه نمونه پژوهش از 1250 نفر به 1176 نفر تقلیل یافت. گروه نمونه فوق به روش نمونه گیری چند مرحله ای انتخاب شدند. بدین شکل که شهر اصفهان به چهار منطقه غرب، شرق، شمال و جنوب تقسیم و سپس از هر منطقه بین 10 تا 15 خیابان انتخاب شدند. برای نمونه گیری در هر یک از این خیابانها به درب منازل مراجعه و پرسشنامه ها تکمیل شده است.

ابزارهای مورد استفاده در پژوهش دو پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران از لایپکوس و همکاران (1996) است که از مقاله ساتون و داگلاس (2005) فرم اصلی انگلیسی آن بر گرفته شده است. این پرسشنامه برای اولین بار توسط گل پرور و عریضی (1386) ترجمه، آماده و مورد پایانی سنجی و روایی یابی قرار گرفته است. سپس در مطالعات چندی از جمله گل پرور، کامکار، جوادی (1386)، گل پرور و جوادی (1385) و گل پرور و عریضی (1385) مورد استفاده قرار گرفته است. این دو پرسشنامه هشت سوآلی (یکی برای باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگری پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای دیگران) بر مقیاس هفت درجه ای (کاملاً مخالفم=1 تا کاملاً موافقم=7) پاسخ داده می شود. هرچه نمره فرد در این دو پرسشنامه بالاتر برود بدین معنی است که فرد پاسخگو باور به عدالتش چه برای خود و چه برای دیگری (در دو پرسشنامه مجزا) بالا رفته است. تفاوت این دو پرسشنامه در این است که در پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای خود، از واژه های من و یا خودم و در پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای دیگران از واژه های دیگران و یا دیگر مردم استفاده می شود. یک نمونه سؤال آن برای پرسشنامه دنیای عادلانه برای خود بدین شرح است: **"من آن چیزی را از دنیا بدست می آورم که شایستگی اش را دارم."** یک نمونه سؤال برای پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای دیگران بدین شرح است: **"مردم (یا افراد دیگر) چیزی را از دنیا بدست می آورند که شایستگی اش را دارند."**

شواهد روایی و پایانی این دو پرسشنامه در مطالعات لایپکوس و همکاران (1996) و ساتون و داگلاس (2005) در حد قابل قبولی گزارش شده است. برای مثال ساتون و داگلاس (2005) آلفای کرونباخ پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای خود را 0/82 و برای دیگران 0/88 گزارش نموده اند. در داخل نیز شواهد روایی این پرسشنامه با استفاده از روایی محتوا و روایی سازه (تحلیل عاملی) توسط گل پرور و عریضی (1386) مورد بررسی قرار گرفته و تک عاملی بودن پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای خود تأیید ولی پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه برای دیگران بصورت دو عاملی مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین پایانی این دو پرسشنامه در تحقیقات گل پرور و همکاران (1386) در حدود 0/76 تا 0/82 گزارش شده است. در مطالعه حاضر نیز پایانی این دو پرسشنامه بررسی شده که نتایج آن را در جدول (1) مشاهده می کنید.

³⁷ Ex-post facto

جدول (1): پایایی پرسشنامه های مورد استفاده در پژوهش

ردیف	شاخصهای پایایی		تعداد سوالات	آلفای کرونباخ	ضریب اسپیرمن براون	ضریب گاتمن
	پرسشنامه های پژوهش					
1	باورهای دنیای عادلانه برای دیگران		8	0/754	0/719	0/709
2	باورهای دنیای عادلانه برای خود		8	0/804	0/783	0/783

پایایی های ارائه شده در جدول (1) تا اندازه قابل توجهی پایایی دو پرسشنامه دنیای عادلانه برای خود و دیگران را مورد تأیید قرار می دهد. برای تحلیل داده های حاصل از پرسشنامه های پژوهش، از شاخصهای توصیفی (میانگین و انحراف معیار و...)، از آزمون t گروههای مستقل (برای مقایسه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران بر حسب جنسیت) و تحلیل واریانس یک راهه (برای مقایسه باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران بر حسب تحصیلات، شغل و مسکن) و در صورت نیاز آزمون تعقیبی LSD استفاده بعمل آمد.

یافته های پژوهش

در جدول (2) شاخصهای توصیفی (میانگین و انحراف معیار) گروه نمونه و نتایج آزمون t گروه های مستقل ارائه شده است.

جدول (2): شاخصهای توصیفی و آزمون t گروههای مستقل بر حسب جنسیت برای باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران

معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	آزمون لوین		انحراف معیار	میانگین	تعداد	جنسیت	شاخصهای آماری
			معنی داری	ضریب F					
0/099	1174	1/653	0/949	0/004	1/041	3/890	551	مرد	باورهای دنیای عادلانه برای دیگران
					1/039	3/789	625	زن	
0/351	1174	0/932	0/222	1/494	1/184	4/202	551	مرد	باورهای دنیای عادلانه برای خود
					1/109	4/140	625	زن	

چنانکه در جدول (2) دیده می شود بین باورهای دنیای عادلانه برای دیگران ($p > 0/05$ و $t = 1/653$) و باورهای دنیای عادلانه برای خود ($p > 0/05$ و $t = 0/932$) در بین زنان و مردان تفاوت معنی داری وجود ندارد. در جدول (3) شاخصهای توصیفی و آزمون t گروه های مستقل برای باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران بر حسب وضعیت تأهل ارائه شده است.

جدول (3): شاخصهای توصیفی و آزمون t گروههای مستقل بر حسب وضعیت تأهل برای باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران

معنی داری	درجه آزادی	مقدار t	آزمون لوین		انحراف معیار	میانگین	تعداد	وضعیت تأهل	شاخصهای آماری
			معنی داری	ضریب F					
0/739	1174	-0/333	0/087	2/935	1/017	3/814	593	مجرد	باورهای دنیای عادلانه برای دیگران
					1/057	3/835	583	متاهل	
0/0952	1087/617	-0/06	0/027	4/876	1/108	4/164	593	مجرد	باورهای دنیای عادلانه برای خود
					1/173	4/168	583	متاهل	

چنانکه در جدول (3) دیده می شود بین افراد مجرد و متأهل در باورهای دنیای عادلانه برای دیگران ($p > 0/05$ و $t = -0/333$) و باورهای دنیای عادلانه برای خود ($p > 0/05$ و $t = -0/06$) تفاوت معنی داری وجود ندارد. در جدول (4) شاخصهای توصیفی و نتایج تحلیل واریانس باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران بر حسب سن ارائه شده است.

جدول (4): شاخصهای توصیفی و نتایج تحلیل واریانس باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران برحسب سن

معنی داری	ضریب F	معنی داری	آماره لوین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخصهای آماری		بآورهای دنیای عادلانه
							گروههای سنی		
0/818	0/443	0/258	1/309	0/989	3/848	328	17 تا 21 سال		بآورهای دنیای عادلانه برای دیگران
				1/044	3/810	348	22 تا 26 سال		
				1/076	3/940	154	27 تا 31 سال		
				1/043	3/839	92	32 تا 36 سال		
				1/098	3/804	80	37 تا 41 سال		
				1/083	3/790	174	42 سال و بالاتر		
				1/042	3/837	1176	کل		
0/04	2/519*	0/207	1/439	1/076	4/261	328	17 تا 21 سال		بآورهای دنیای عادلانه برای خود
				1/132	4/201	348	22 تا 26 سال		
				1/240	4/193	154	27 تا 31 سال		
				1/139	4/126	92	32 تا 36 سال		
				1/204	4/031	80	37 تا 41 سال		
				1/180	3/997	174	42 سال و بالاتر		
				1/145	4/170	1176	کل		

* $p < 0/05$

چنانکه در جدول (4) مشاهده می شود در باورهای دنیای عادلانه برای دیگران در گروههای سنی مختلف تفاوت معنی داری وجود ندارد ($p > 0/05$) ولی در باورهای دنیای عادلانه برای خود ($p < 0/05$ و $F=2/519$) بین گروه های سنی مختلف تفاوت معنی داری وجود دارد. در جدول (5) نتایج آزمون تعقیبی LSD برای مقایسه جفتی باورهای دنیای عادلانه برای خود برحسب سن ارائه شده است.

جدول (5): نتایج آزمون تعقیبی LSD برای مقایسه جفتی باورهای دنیای عادلانه برای خود برحسب سن

معداری	خطای استاندارد	تفاوت میانگین	گروه مورد مقایسه	گروه اول
0/014	0/107	0/263	42 سال و بالاتر	17 تا 21 سال

چنانکه در جدول (5) دیده می شود گروه سنی 17 تا 21 سال (با میانگین 4/261) از گروه سنی 42 سال و بالاتر (با میانگین 3/997) دارای باورهای دنیای عادلانه برای خود بالاتری بوده اند. در جدول (6) شاخصهای توصیفی و نتایج تحلیل واریانس باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران برحسب تحصیلات ارائه شده است.

جدول (6): شاخصهای توصیفی و نتایج تحلیل واریانس باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران برحسب تحصیلات

معنی داری	ضریب F	معنی داری	آماره لوین	شاخصهای آماری			بآورهای دنیای عادلانه
				انحراف معیار	میانگین	تعداد	
0/401	1/026	0/225	1/391	1/346	3/50	33	بیسواد و ابتدایی
				1/121	3/872	56	راهنمایی
				1/027	3/889	355	متوسطه و دیپلم
				1/075	3/676	85	فوق دیپلم
				1/035	3/832	604	لیسانس
				0/924	3/918	43	فوق لیسانس و دکتری
				1/041	3/838	1176	کل
0/044	2/285*	0/136	1/683	1/474	3/881	33	بیسواد و ابتدایی
				1/156	3/879	56	راهنمایی
				1/153	4/144	355	متوسطه و دیپلم
				1/212	3/947	85	فوق دیپلم
				1/101	3/253	604	لیسانس
				1/270	4/20	43	فوق لیسانس و دکتری
				1/144	4/171	1176	کل

* $p < 0/05$

چنانکه در جدول (6) مشاهده می شود بین باورهای دنیای عادلانه برای دیگران در گروههای تحصیلی مختلف تفاوت معنی داری ($p > 0/05$) وجود ندارد، اما در بین باورهای دنیای عادلانه برای خود بین گروههای تحصیلی مختلف تفاوت معنی داری ($p < 0/05$ و $F = 2/285$) وجود دارد. در جدول (7) نتایج مقایسه جفتی گروههای تحصیلی مختلف ارائه شده است.

جدول (7): آزمون تعقیبی LSD در موارد معنی دار در باورهای دنیای عادلانه برای خود برحسب تحصیلات

گروه اول	گروه مورد مقایسه	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	معنی داری
راهنمایی	لیسانس	-0/373	0/159	0/019
فوق دیپلم	لیسانس	-0/306	0/132	0/021

چنانکه در جدول (7) دیده می شود، گروه تحصیلی راهنمایی (با میانگین 3/879) و گروه تحصیلی فوق دیپلم (با میانگین 3/947) از گروه تحصیلی لیسانس (با میانگین 3/253) دارای باورهای دنیای عادلانه برای خود بالاتری هستند. در جدول (8) شاخصهای توصیفی و نتایج تحلیل واریانس باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران برحسب شغل ارائه شده است.

جدول (8): شاخصهای توصیفی و نتایج تحلیل واریانس باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران برحسب شغل

معنی داری	ضریب F	معنی داری	آماره لوین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخصهای آماری		بآورهای دنیای عادلانه
							گروههای شغلی		
0/437	0/989	0/407	1/032	0/994	3/836	223	کارمند و فرهنگی		بآورهای دنیای عادلانه برای دیگران
				1/165	3/302	46	کارگر		
				1/077	3/826	202	آزاد و فنی		
				1/179	3/834	83	بازنشسته و بیکار		
				1/015	3/809	406	دانشجو و محصل		
				1/085	3/918	136	خانه دار		
				0/945	3/410	37	راننده		
				0/913	4/237	43	پزشک، دامپزشک		
				1/040	3/829	1176	کل		
0/017	2/448*	0/456	0/964	1/112	4/163	223	کارمند و فرهنگی		بآورهای دنیای عادلانه برای خود
				1/339	3/354	46	کارگر		
				1/197	4/167	202	آزاد و فنی		
				1/145	3/988	83	بازنشسته و بیکار		
				1/074	4/230	406	دانشجو و محصل		
				1/161	4/157	136	خانه دار		
				0/902	3/107	37	راننده		
				0/907	4/70	43	پزشک و دامپزشک		
				1/128	4/170	1176	کل		

چنانکه در جدول (8) دیده می شود، بین باورهای دنیای عادلانه برای دیگران در گروههای شغلی مختلف تفاوت معنی داری ($p > 0/05$) وجود ندارد، اما بین باورهای دنیای عادلانه برای خود در گروههای شغلی مختلف تفاوت معنی داری ($p < 0/05$ و $F=2/448$) وجود دارد. در جدول (9) نتیجه مقایسه جفتی گروههای شغلی مختلف در باورهای دنیای عادلانه برای خود ارائه شده است.

جدول (9): آزمون LSD در موارد معنی دار در باورهای دنیای عادلانه برای خود برحسب شغل

معنی داری	خطای استاندارد	تفاوت میانگین	گروه مورد مقایسه	گروه اول
0/015	0/332	0/809	کارگر	کارمند و فرهنگی
0/014	0/431	1/055	راننده	کارمند و فرهنگی
0/015	0/33	-0/813	آزاد و فنی	کارگر
0/008	0/328	-0/875	دانشجو و محصل	کارگر
0/018	0/337	-0/803	خانه دار	کارگر
0/005	0/480	-1/345	پزشک و دامپزشک	کارگر
0/014	0/431	1/06	راننده	آزاد و فنی
0/009	0/428	1/122	راننده	دانشجو و محصل
0/016	0/435	1/050	راننده	خانه دار
0/004	0/553	1/592	راننده	پزشک و دامپزشک

چنانکه در جدول (9) دیده می شود، گروه کارمند و فرهنگی (با میانگین 4/163) از گروه کارگر (با میانگین 3/354) دارای باورهای دنیای عادلانه برای خود بالاتری هستند. گروه کارگر (با میانگین 3/354) از گروه آزاد و فنی (با میانگین 4/167)، از گروه دانشجو و محصل (با میانگین 4/230)، از گروه خانه دار (با میانگین 4/157)، از گروه پزشک و دامپزشک (با میانگین 4/70) دارای باورهای دنیای عادلانه (برای خود) پائین تری هستند. گروه آزاد و فنی (با میانگین 4/167)، گروه دانشجو و محصل (با میانگین 4/230)، گروه خانه دار (با میانگین 4/157) و گروه پزشک و دامپزشک (با میانگین 4/70) از گروه راننده (با میانگین 3/107) دارای باورهای دنیای عادلانه برای خود بالاتری هستند.

جدول (10): شاخصهای توصیفی و نتایج تحلیل واریانس باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران برحسب وضعیت مسکن

معنی داری	ضریب F	معنی داری	آماره لوین	انحراف معیار	میانگین	تعداد	شاخصهای آماری		بآورهای دنیای عادلانه
							گروههای مسکن		
0/356	1/082	0/072	2/342	1/012	3/866	685	منزل شخصی		بآورهای عادلانه برای دیگران
				1/147	3/723	289	منزل رهن و اجاره ای		
				0/971	3/802	122	ساکن در منزل پدر و مادر شوهر		
				1/007	3/710	80	ساکن در منزل پدر و مادرهمسر		
				1/036	3/830	1176	کل		
0/035	2/873*	0/057	2/655	1/125	4/214	685	منزل شخصی		بآورهای عادلانه برای خود
				1/275	3/938	289	منزل رهن و اجاره ای		
				1/061	4/136	122	ساکن در منزل پدر و مادر شوهر		
				1/223	4/235	80	ساکن در منزل پدر و مادرهمسر		
				1/156	4/155	1176	کل		

* $p < 0/05$

چنانکه در جدول (10) دیده می شود، در گروههای وضعیت مسکن در باورهای دنیای عادلانه برای دیگران تفاوت معنی داری وجود نداشته ($p > 0/05$) است، اما بین باورهای دنیای عادلانه برای خود در گروههای وضعیت مسکن تفاوت معنی داری ($F = 2/873$ و $p < 0/05$) وجود داشته است. در جدول (11) نتایج مقایسه جفتی گروههای وضعیت مسکن در باورهای دنیای عادلانه برای خود ارائه شده است.

جدول (11): آزمون LSD در موارد معنی دار در باورهای دنیای عادلانه برای خود برحسب وضعیت مسکن

معنی داری	خطای استاندارد	تفاوت میانگین	گروه مورد مقایسه	گروه اول
0/004	0/094	0/275	منزل رهن و اجاره	منزل شخصی

چنانکه در جدول (11) دیده می شود گروه دارای منزل شخصی (با میانگین 4/214) از گروه دارای منزل رهن و اجاره (با میانگین 3/938) از باورهای دنیای عادلانه برای خود بالاتری برخوردارند.

بحث و نتیجه گیری

یافته های این پژوهش حاکی از آن بود که بین باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران در بین زنان و مردان تفاوت وجود ندارد. این یافته ها با یافته های محققانی چون امبروزیو و شیهان (1990) و واتلی (1992) که نشان داده اند مردان نسبت به زنان دارای باورهای دنیای عادلانه نیرومند تری هستند ناهمسوئی نشان می دهد. اما با یافته های محققانی چون کوچ (1998)، فیدر (1991)، مک لین و کوئن (1998)، رایین و پیلاو (1975) و واگشتاف (1983) که نشان داده اند زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه با یکدیگر تفاوتی ندارند همسوئی نشان میدهد. اوکونور و همکاران (1996) نیز با انجام فراتحلیل بر روی باورهای دنیای عادلانه زنان و مردان پی بردند که بین این دو گروه در باور به دنیای عادلانه تفاوتی وجود ندارد. گلپرو و عریضی (1385) نیز طی تحقیقی در ایران پی بردند که زنان و مردان در باور به دنیای عادلانه برای زنان و مردان (بصورت تفکیکی) دارای تفاوت هایی هستند. از جمله تفاوت های بدست آمده در تحقیق گل پرور و عریضی (1385) در منصفانه رفتار کردن زنان در دنیا با یکدیگر، در سزاواری خانمها در پاداشها و تنبیه ها، در سزاواری خانمها در دستیابی به آنچه بدست می آورند، در دریافت توجه در خور شأن و تلاش و در مستوجب بودن خانمها برای بدشانسی های خود بین زنان و مردان تفاوت وجود داشته است. نکته حائز اهمیت اینکه در تحقیق گل پرور و عریضی (1385) موارد تفاوت بصورت جزء به جزء مورد بررسی قرار گرفته است و لذا در مواردی تفاوت معنی دار بدست آمده است. اما در تحقیق حاضر که تفاوتی بین زنان و مردان بدست نیامد، موارد بصورت کلی (بصورت مجموع) بررسی شده است و لذا تفاوتی بدست نیامده است. در تحقیقات خارجی نیز موارد بصورت کلی و نه بصورت جزئی بررسی شده و لذا تفاوت معنی داری در مواردی بدست آمده و در مواردی بدست نیامده است. در مجموع شاید بتوان گفت که زنان و مردان در باورهای دنیای عادلانه بصورت کلی با یکدیگر تفاوتی ندارند ولی در سطوح جزئی بین زنان و مردان تفاوت هایی وجود دارد.

بخش دیگر یافته های پژوهش حاکی از آن بود که بین افراد مجرد و متأهل در باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران تفاوتی وجود ندارد. تحقیق مستقلی که چنین تفاوتی را بررسی نموده باشد، چه در داخل و چه در خارج در دسترس قرار نگرفت. بر این اساس شاید بتوان نتیجه گیری کرد که ازدواج و وضعیت تأهل از زمره مواردی است که بر باورهای دنیای عادلانه تأثیری نمی گذارد. البته برای قطعی تر شدن نتایج نیاز به تکرار این تحقیق وجود دارد. در عین حال دلایل متعددی می تواند عدم تأثیر وضعیت تأهل را بر باورهای دنیای عادلانه توجیه نماید. باورهای دنیای عادلانه از لحاظ رشد و تحول از اوان کودکی شکل می گیرد و در مسیر نوجوانی، جوانی و بزرگسالی به طور نسبی تثبیت

می شود. آنچه که به تثبیت این نوع باورها کمک شایان توجهی می کند میزان تلاش فرد و دستاوردهایی است که از تلاش هر فردی عاید می شود. این دستاوردها اغلب به عنوان نمادی از شایستگی و سزاواری فرد محسوب می شوند. بنابراین ازدواج و وضعیت تأهل در حالی کلی بر باور به دنیای عادلانه تأثیری ندارد. بلکه بیشتر احتمال دارد از عناصر اثرگذار بر این باورها میزان موفقیت کلی در زندگی باشد که ازدواج یکی از عوامل آن محسوب می شود. در واقع ممکن است چنانکه باور به دنیای عادلانه افراد موفق در ازدواج و یا موفق در زندگی با افرادی که در ازدواج و زندگی موفق نبوده اند با یکدیگر مورد مقایسه قرار گیرد، تفاوتی مشاهده شود.

در گروه های سنی مختلف نیز گروه 17 تا 21 سال از گروه 42 سال و بالاتر در باور به دنیای عادلانه برای خود با یکدیگر تفاوت داشتند. جهت تفاوت بدین شکل بود که گروه افراد جوانتر دارای باورهای عادلانه بالاتری برای خود نسبت به گروه مسن تر بودند. سالیانی که افراد در طول زندگی خود سپری می کنند تجارب مختلفی را برای آنها فراهم می نماید. این تجارب بتدریج نحوه نگرش افراد را نسبت به عادلانه یا ناعادلانه بودن شرایط دنیا شکل می دهد. بر این اساس احتمال می رود که افراد جوان نسبت به افراد مسن تر از خود هنوز تجارب کافی برای ناعادلانه تلقی کردن دنیا نداشته باشند. در عین حال می توان این دلیل را مطرح کرد که افراد جوان به واسطه سالهای بیشتری که برای خود برای زندگی در آینده متصور هستند با خوش بینی شرایط دنیا را برای تحقق یافتن خواسته های خود در آینده عادلانه تر از افراد مسن تری که فرصت کمتری برای دستیابی به آنچه خواهند داشتند برای خود قائل هستند ارزیابی کرده باشند. بنابراین احتمال می رود که امید به زندگی و آینده روشن از فاکتورهایی باشد که بر باورهای دنیای عادلانه تأثیر و نقش خود را بجای می گذارد. البته تحقیقی که بطور مستقل باورهای دنیای عادلانه گروههای سنی مختلف را با یکدیگر مقایسه نموده باشد در دسترس قرار نگرفت. لذا در این موارد فقط به نتیجه گیری نظری بر پایه یافته های تحقیق حاضر پرداخته شده است.

در گروههای تحصیلی مختلف نیز بین گروه تحصیلی راهنمایی و فوق دیپلم و گروه تحصیلی لیسانس در باورهای دنیای عادلانه برای خود تفاوت معنی داری بدست آمد. تفاوت مذکور حاکی از آن بود که دو گروه تحصیلی راهنمایی و فوق دیپلم از گروه تحصیلی لیسانس دارای باورهای دنیای عادلانه برای خود نیرومند تری بودند. تحصیلات از جمله متغیرهایی است که ملاک و معیار شایستگی محسوب می شود. البته این امر جنبه نسبی دارد. با این حال منطقی بنظر می رسد که تصور نمائیم افرادی که تحصیلات بالاتری دارند، دارای حس شایستگی احتمالی بالاتری باشند. در عین حال این شایستگی قادر است تا برای افراد توقعات و انتظاراتی را فراهم کند. عبارتی دیگر افراد تحصیل کرده دارای توقعات سطح بالاتری از اجتماع و دنیایی که در آن زندگی می کنند نسبت به افرادی با تحصیلات پائین تر هستند. این توقعات باعث می شود تا چنانچه فرد احساس نماید که آنچه را شایستگی اش را دارد بدست نیاورده، حس بی عدالتی و بی انصافی در وی نسبت به دنیا شکل بگیرد. اما این که بین گروههای تحصیلی بالاتر از لیسانس و دیگر گروهها تفاوت معنی داری بدست نیامد شاید به این دلیل باشد که تحصیلات فوق لیسانس و دکتری دارای ماهیت تخصصی تری نسبت به گروه لیسانس هستند. این جنبه تخصص و توانایی های به نسبت بالاتر می تواند افراد را کمک کند تا به هر حال در دنیایی که زندگی می کنند جای پای برای خود باز کنند. همین امر می تواند باعث شود تا افراد دارای تحصیلات بالاتر از لیسانس بطور نسبی به عادلانه بودن شرایط دنیا برسند. در گروههای شغلی در باورهای دنیای عادلانه برای خود بین گروههای شغلی مختلف تفاوت های قابل توجهی بدست آمد. بویژه تفاوتی حاصله حاکی از آن بود که گروههای شغلی کارگر و راننده نسبت به مشاغل کارمند و فرهنگی، آزاد و فنی، دانشجو و محصل، خانه دار و پزشک و دامپزشک دارای باورهای دنیای عادلانه برای خود ضعیف تری بودند. چنانچه ماهیت دو شغل کارگر و راننده نشان می دهد، سختی و دشواری کار و شرایط زندگی از عناصر اثرگذار بر باورهای دنیای عادلانه برای خود است. مشاغلی مانند کارگری و رانندگی از زمره مشاغل سخت و دشوار و انرژی بر است. حتی در مواردی شغل رانندگی ممکن است کسالت آور هم باشد. این سختی و دشواری کار می تواند بخوبی افراد را در مقام مقایسه با دیگران به این باور سوق دهد که چرا من؟ باید چنین کار سخت و کم درآمدی (نسبت به برخی مشاغل تخصصی که دارای درآمدهای بالاتر هستند) داشته باشم. نتیجه بعدی چنین مقایسه شناختی می تواند باور به ناعادلانه بودن دنیا را برای فرد به ارمغان آورد. در واقع در مقام چنین مقایسه ای یا فرد باید بپذیرد که شایستگی اش بیش از آن چیزی که دارد (منظور شغل) نیست و یا باید بپذیرد که شایستگی اش را دارد اما مطابق شایستگی اش دستاورد نداشته است. در تصمیم گیری در این باره عاقبت، بسیاری از افراد ترجیح می دهند به این نتیجه برسند که شرایط دنیا برای آنها ناعادلانه است.

بالاخره بین افراد دارای منزل شخصی و افراد دارای منزل رهن و اجاره نیز در باور به دنیای عادلانه برای خود تفاوت معنی داری بدست آمد. یافته ها حاکی از آن بود که افراد دارای منزل شخصی نسبت به کسانی که دارای منزل رهن و اجاره بودند دارای باورهای دنیای عادلانه نیرومند تری بودند. این یافته نیز همسو با نتیجه گیریهایی است که در دیگر قسمتها مطرح شد. چنانکه اشاره شد دستاوردهای افراد از زندگی یکی از ملاکهای اصلی برای عادلانه تلقی کردن

شرایط دنیاست. افرادی که دارای منزل رهن و اجاره هستند، علاوه بر تأمین هزینه های اجاره باید رنج نقل مکان را نیز در دوره های زمانی کوتاه نسبت به دیگران که دارای منزل شخصی هستند تحمل نمایند. این شرایط بخوبی می تواند برخی از افراد دارای منزل رهن و اجاره را به ناعادلانه بودن شرایط دنیا سوق دهد. در مجموع یافته های این تحقیق شواهدی از تفاوت در باورهای دنیای عادلانه برای خود بر مبنای متغیرهای جمعیت شناختی بدست داد. این شواهد لازم است تکرار شوند تا بتوان نتیجه گیری های تعمیم پذیر تر را مطرح کرد.

فهرست منابع

- گل پرور، محسن و جوادی، سارا. (1385). الگوی ارتباطی باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران با شاخصهای بهداشت روانی: تحلیل معادلات ساختاری. *فصلنامه اصول بهداشت روانی، سال هشتم، شماره 31 و 32، پائیز و زمستان 1385 (چاپ تیرماه 1386): 109-124.*
- گل پرور، محسن؛ کامکار، منوچهر و جوادی، سارا. (1386) رابطه باورهای دنیای عادلانه برای دیگران و خود با سلامت عمومی، رضایت از زندگی، عاطفه مثبت و منفی و افکار خودکار. *فصلنامه دانش و پژوهش در روانشناسی، شماره 31، سال نهم، بهار 1386: 68-39.*
- گل پرور، محسن و عریضی، حمیدرضا. (1386). اعتبار یابی پرسشنامه های باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران. *مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، شماره 25 (4): 193-212.*
- گل پرور، محسن و عریضی، حمیدرضا. (ب.1385). نگرش زنان نسبت به دنیای عادلانه برای زنان و مردان و مقایسه آن با نگرش مردان نسبت به دنیای عادلانه برای زنان و مردان. *پژوهش زنان دانشگاه تهران، شماره 16 (4، زمستان 1385): 95-114.*
- Ambrosio, A.L., & Sheehan, E. P. (1990). Factor analysis of the just world scale. *Journal of Social Psychology, 130, 413-415.*
- Bulman, R. J., & Worthman, C.B. (1977). Attributions of blame and coping in the real world: Severe accident victim react to their lot. *Journal of Personality and Social Psychology, 35, 351-363.*
- Calhoun, L., & Cann, A. (1994). Differences about assumptions about a just world: ethnicity and point of view. *Journal of Social Psychology, 134, 765-770.*
- Caputi, P. (1994). Factor structure of the just world scale among Australian undergraduates. *The Journal of Social Psychology, 134, 475-482.*
- Couch, J. (1998). Another Psychometric evaluation of the just world scale. *Psychological Reports, 82, 1283-1286.*
- Correia, I., Vala, J., Aguiar, P. (2006 in press). Victim's innocence , social categorization and the threat to the belief in a just world. *Journal of Experimental Social Psychology.*
- Dalbert, C. (1996). Uber den umgang mit ungerechtigkeit. Eine Psychologische Analyse [*Dealing with injustice: A psychological Analysis*]. *Bern: Huber.*
- Dalbert , C.(1997).Coping with an unjust fate: the case of structural unemployment. *Social Justice Research, 10, 175-189.*
- Dalbert, C. (1999). The world is more just for me the generally. *Social Justice Research, 12, 79-98.*
- Dalbert, C. (2001). *The justice motive as a personal resource: dealing with challenges and critical life events* .New York: Plenum.
- Dalbert, C., & Katona-Sallay, H. (1996).The belief in a just world. Construct in Hungary. *Journal of Cross – Cultural Psychology , 27,223-314.*
- Dalbert, C., & Yamauchi, L.A. (1994). Belief in a just world and attitudes toward immigrants and foreign workers: A cultural comparison between Hawaii and Germany. *Journal of Applied Social*

Psychology 24, 1612-1626.

- Dzuka, J., & Dalbert, C. (2002). Well-being as a psychological indicator of health and in old age. *Studia Psychologica, 42, 61-70.*
- Feather, N. (1991). Human values, global self-esteem and belief in a just world. *Journal of Personality, 59, 83-107.*
- Furnham, A. (2003). Belief in a just world: Research progress over the past decade. *Personality and Individual Differences, 34, 795-817.*
- Hafer, C. (2000). Investment in long term goals and commitment to just means drive the need to believe in a just world. *Personality and Social Psychology Bulletin, 26, 1059-1073.*
- Hafer, C.L., & Begue, L. (2005). Experimental research on just world theory: Problems, development, and future challenges. *Psychological Bulletin, 131, 128-167.*
- Hafer, C.L., & Olson, G.M. (1989). Belief in a just world and reactions to personal deprivation. *Journal of Personality, 57, 799-833.*
- Heaven, P. C. L., & Connors, J. (1988). Personality, gender, and just world belief. *Australian Journal of Psychology, 40, 261-266.*
- Hunt, M. (2000). Status, religion, and the belief in a just world: Comparing African Americans, Latinos, and whites. *Social Science Quarterly, 81, 325-343.*
- Hyland, M. E., & Dann, P.L. (1987). Exploratory factor analysis of the just world scale using British undergraduates. *British Journal of Social Psychology, 26, 73-77.*
- Joseph, S., & Stringer, M. (1998). Just world beliefs in Northern Ireland. *Journal of Social Psychology, 138, 263-264.*
- Kurst, J., Bjorck, J., & Tan, S. (2000). Causal attributions for uncontrollable negative events. *Journal of Psychology and Christianity, 19, 47-60.*
- Lerner, M. J. (1977). The justice motive: some hypotheses as to its origins and forms. *Journal of Personality, 45, 1-52.*
- Lerner, M. J. (1980). *The belief in a just world: a fundamental delusion.* New York: Plenum Press.
- Lipkus, I. M., Dalbert, C., & Siegler, I. C. (1996). The importance of distinguishing the belief in a just world for self versus others. *Personality and Social Psychology Bulletin, 22, 666-677.*
- Loo, R. (2002). Belief in the just world: Support for independent just world and unjust dimensions. *Personality and Individual Differences, 33, 703-711.*
- Maclean, M. J., & Chown, S. M. (1988). Just world belief and attitudes toward helping elderly people: A comparison of British and Canadian university students. *International Journal of Aging and Human Development, 26, 249-259.*
- Mohr, P. B., & Luscri, G. (1995). Social work orientation and just world beliefs. *Journal of Social Psychology, 135, 101-103.*
- O'Connor, W., Morrison, I., McLeod, L., & Anderson, D. (1996). A meta-analytic review of the relationship between gender and belief in a just world. *Journal of Social Behavior and Personality, 11, 141-148.*
- Otto, K., & Dalbert, C. (2005). Belief in a just world and its functions for young prisoners. *Journal of Research in Personality, 39, 559-573.*
- Otto, K., Boos, A., Dalbert, C., Schops, D., & Hoyer, J. (2006). Post-traumatic symptoms, depression, and anxiety of flood victims: the impact of the belief in a just world. *Personality and Individual Differences, 40, 1075-1084.*

- Rubin, Z., & Peplau, L., (1975). Who believes in a just world? *Journal of Social Issues*, *31*, 65-89.
- Sutton, R. M., & Douglas, K. M. (2005). Justice for all, or just for me? More evidence of the importance of the self-other distinction in Just-world beliefs. *Personality and Individual Differences*, *39*(3), 637-645.
- Tomaka, J., & Blascovitch, J. (1994). Effects of justice beliefs on cognitive appraisal of subjective, physiological and behavioral response to potential stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, *121*, 145-146.
- Wagstaff, G. F. (1983). Correlates of the just world in Britain. *Journal of Social Psychology*, *121*, 145-146.
- Whatley, M. (1992). Belief in a just world: unidirectional or multidimensional? *Journal of Social Psychology*, *133*, 547-551.
- Witt, A. (1989). Urban- nonurban differences in social cognition: locus of control and perceptions of a just world. *Journal of Social Psychology*, *129*, 715-717.
- Zukerman, M., & Gerbasi, K. C. (1977). Belief in a just world and trust. *Journal of Research in Personality*, *11*, 306-317.